

NUTQ KO'NIKMALARINI O'QITISHDA CHET TILI DARSLARIDA INNOVATION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH

Qaxorova Tursunoy Ulug'bek qizi

tursunoysolihabonu@gmail.com

*Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti
"O'zbek va xorijiy tillar" kafedrasida o'qituvchisi*

Abstract. The article deals with the necessity and the importance of applying innovative technologies to foreign language lessons in teaching speaking skills. They have a number of advantages compared with other technology in the field of learning a foreign language, as they allow: to improve the process of organic combination of traditional forms and methods of education with innovation; implement training, information, games, modeling, design and analysis functions; general didactic perform such principles as the visibility, accessibility, difficulty feasible, system, transition from education to self-education, positive emotional background of training, between theory and practice.

Аннотация. В статье рассматривается необходимость и важность применения инновационных технологий на уроках иностранного языка при обучении навыкам устной речи. Они имеют ряд преимуществ по сравнению с другими видами обучения в области изучения иностранного языка, поскольку они позволяют: улучшить процесс органичного сочетания традиционных форм и методов обучения с инновациями; реализовать функции обучения, информации, игр, моделирования, проектирования и анализа. В общей дидактике действуют такие принципы, как наглядность, доступность, достижимая сложность, система, переход от обучения к самообразованию, положительный эмоциональный фон обучения, между теорией и практикой.

Annotatsiya. Maqolada nutq ko'nikmalarini o'qitishda chet tili darslarida innovatsion texnologiyalarni qo'llash zarurligi va ahamiyati haqida so'z boradi. Ular chet tilini o'rganish sohasidagi boshqa texnologiyalar bilan solishtirganda bir qator afzalliklarga ega, chunki ular imkon beradi: ta'limning an'anaviy shakllari va usullarini innovatsiyalar bilan organik birlashtirish jarayonini takomillashtirish; trening, axborot, o'yinlar, modellashtirish, dizayn va tahlil funktsiyalarini amalga oshirish; umumiy didaktik ko'rinishi kabi tamoyillari amalga, mavjudlik, qiyinchilik mumkin, tizim, o'z-o'zini ta'lim ta'lim o'tish, ta'lim ijobiy hissiy fon, nazariyasi va amaliyoti o'rtasida

Kalit so'zlar: Talabalarning chet tilida nutq mahorati, didaktika, texnologiya, mahorat, globallashtirish

Texnika va texnologiyalar jadallik bilan rivojlanayotgan bir vaqtda, til o'rganish jarayoni ham zamon talabining yuqori bosqichidan o'rin olmoqda. Globallashuv-bu global jarayon iqtisodiy, siyosiy, madaniy, diniy integratsiya va birlashish. Ingliz tilining tarqalishi rivojlanishni tezlashtirishning asosiy sababidir. Shuning uchun chet tillari sohasidagi ta'lim yangilanish va o'zgarishlarni talab qiladi. Maqolaning asosiy maqsadi tibbiyot oliygohi talablarining kommunikativ kompetentsiyasini shakllantirishdir. Kommunikativ kompetentsiya-bu ona tilida so'zlashuvchilar bilan shaxslararo va madaniyatlararo muloqotni amalga oshirish qobiliyati va tayyorligi. Ma'lumki, odamlar bir-birlarini bilish uchun muloqotga muhtoj. Bu insonning asosiy faoliyati va insonning barcha muloqotining asosi tildir. Til odamlar hayotida, kundalik faoliyatida ba'zi funktsiyalarga ega. Odamlar tildan foydalanadilar; ular o'zlarini tanishtirishlari, boshqalar bilan muloqot qilishlari va bilimlarini kengaytirishlari mumkin. Tilsiz odamlar qanday qilib hamkorlik qilishlari va boshqalar bilan til topishishlari mumkinligini tasavvur qilish qiyin. Nazariyaning birida aytilishicha, til xalqlar va odamlar o'rtasidagi aloqa vositasi bo'lib, kimningdir g'oyasini etkazish uchun ishlatiladi, zamonaviy sharoitda chet tili bilan aloqa qilish mutaxassisning kelajakdagi kasbiy faoliyatining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Tilshunoslikka asoslanmagan universitetlarda "Chet tili" sezilarli darajada ko'paymoqda. Oliy kasbiy ta'limning davlat ta'lim standartlari talablaridan kelib chiqqan holda, o'qituvchilar chet tilini o'rganishda kasbiy xususiyatlarni, uning kasbiy yo'naltirish tamoyilini amalga oshirishga qaratilishini hisobga olishlari kerak.

Chet tillarini o'rganishda to'rtta ko'nikma mavjud: tinglash, gapirish, o'qish va yozish. Gapirish juda muhim, chunki gapirish va insonni bir-biridan ajratib bo'lmaydi. Nutq o'z g'oyalarini ifoda etish va madaniyatli dunyodagi odamlar bilan muloqot qilish uchun ishlatiladi. Gapirish intuitiv ravishda o'zlashtirish uchun eng muhim mahorat bo'lib tuyuladi. Muvaffaqiyat ma'lumotni ishlab chiqarish, qabul qilish va qayta ishlashni o'z ichiga olgan ma'noni shakllantirishning interaktiv jarayonida tilda so'zlashishda suhbatni amalga oshirish qobiliyati nuqtai nazaridan o'lchanadi. Gapirish juda muhim, chunki nutq mahoratini o'zlashtirish orqali odamlar boshqalar bilan suhbat qurishlari, g'oyalar berishlari va boshqalar bilan ma'lumot almashishlari mumkin. Gapirishda talabalar so'z boyligi, talaffuz, grammatika va ravonlik kabi nutq elementlarini o'zlashtirishlari kerak. Bu biroz mubolag'a bo'lsa-da, talabalar sinfga asoslangan nutq amaliyoti ularni haqiqiy dunyoga tayyorlamasligini aniq his qilishadi. O'zbekiston Respublikasida chet ellik o'quvchi sifatida ko'plab talabalar ko'p so'z birikmalariga ega va grammatik tuzilmani o'zlashtiradilar, ammo ular hali ham gapirishda qiynaladilar. Talabalarning qiyinchiliklari ular ingliz tilida gaplashganda yuzaga keladi. Bunga talabalarning nutq komponentini o'zlashtirishdagi cheklanishi sabab bo'ldi. Uning yonida talabalar ingliz tilida kamdan-kam gapirishadi. Ular

darsdan tashqari ingliz tilida gapirishni mashq qilish uchun ozgina imkoniyatga ega, chunki do'stlarining aksariyati o'zbek yoki rus tillarida gaplashadi.

Talabalarning nutq muammosini ularga sinfda yoki sinfdan tashqarida ingliz tilini mashq qilish uchun ko'p imkoniyat berish orqali hal qilish mumkin. Sinfda ingliz tilida gapirishni mashq qilish o'quvchilarning nutq mahoratini oshirish va o'rganish jarayoni yoqimli bo'lishi uchun tegishli texnikaga qiziqishi kerak. Ushbu usullardan nutqni o'rgatishda foydalanish mumkin. Ushbu tadqiqot nutq qobiliyatining muhimligiga asoslangan. Nutqni o'rganish juda muhim edi, chunki gapirish-bu fikrni etkazish va fikrni ifoda etish uchun boshqa odamlar bilan muloqot qilish usuli, lekin aslida talabalarning ingliz tilida gapirish qobiliyati past. Bunga bir necha omillar sabab bo'ladi, masalan, so'z boyligi, talaffuzi, grammatikasi va ravonligi kabi ba'zi bir elementlar mavjud bo'lib, ular ingliz tilida yaxshi so'zlash uchun talabalar tomonidan o'zlashtirilishi kerak.

Ushbu maqolada biz talabalarning nutq qobiliyatini oshirish uchun "Klaster", "miya bo'roni", "Cinquain", "yapboz", "Insert" texnikalaridan foydalanganmiz. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi nutqni o'qitishda innovatsion texnologiyalarni joriy etishni tavsiflash va qancha ekanligini aniqlashdir

"klaster", "Brain storming", "Cinquain", "yapboz", "Insert" texnikasi yordamida ta'lim keyin 424 talabalar nutq ko'nikmalarini takomillashtirish. Ta'lim jarayonidagi innovatsiyalar-bu ijtimoiy innovatsiyalarning barcha xususiyatlarini o'z ichiga olgan innovatsion texnologiyalarning alohida turi. Ulardan universitetda eng ommaboplari shakllarning moslashuvchanligi va nafaqat o'quv jarayonini, balki o'quv jarayonining barcha ishtirokchilari o'rtasidagi munosabatlarni tashkil etishning yangi bosqichiga o'tishdir. O'quv jarayonining innovatsion invariantini tashkil etish muammoli-faoliyat yondashuvi doirasida amalga oshirilishi mumkin. Muammoli ta'lim-bu talabalarga yo'naltirilgan yondashuv bo'lib, unda talabalar ochiq muammoni hal qilish uchun guruhlarda ishlash orqali mavzu haqida bilib olishadi. Bu muammo motivatsiya va o'rganishni boshqaradigan narsadir. Innovatsion texnologiyalar tufayli talabalarni ingliz tili darslarida interfaol faoliyatga jalb qilish, har bir talabani o'quv jarayonining markaziga qo'yish, uni o'qitishning faol ishtirokchisiga aylantirish, boshqa talabalar bilan ijodiy o'zaro munosabatlarni tashkil etish, unga imkoniyat berish mumkin. o'zini shaxs sifatida anglash, ta'lim berish. haqiqiy amaliy yo'nalishni qayta ishlash. Haqiqiy hayotdan olingan va boshqalar bilan bo'lishish mumkin bo'lgan muammoni hal qilish uchun mo'ljallangan ongli va aniq amaliy natija, mahsulot. Dars monoton bo'lmasligi kerak, usul va usullar tashabbuskorlik va ijodiy ifodani kuchaytirishga hissa qo'shishi kerak. Ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish turli xil o'qitish usullari va usullarining mohirona kombinatsiyasi bilan bog'liq. O'quv jarayonida tanqidiy fikrlash texnologiyasidan ba'zi usullardan foydalanish o'qituvchilarga o'quvchilarni ingliz tili darslarida interfaol faoliyatga jalb qilish, ularning ijodiy salohiyatini

rivojlantirish, ular o'z bilimlarini keyingi hayotda qo'llashlari va tashqi dunyoga osongina moslashishlari uchun imkon beradi. Tanqidiy fikrlash jarayonida ular mustaqil ravishda bilim oladilar, g'oyalarni birgalikda ilgari suradilar, olingan bilim va ko'nikmalarni kundalik hayotda yangi vaziyatlarda qo'llaydilar, yaratadilar, o'z fikrlari va g'oyalarni shakllantirishni o'rganadilar va boshqalarning fikrlarini hurmat qiladilar. Talabalarning nutq qobiliyatini oshirish uchun ingliz tili darslarida foydalanish uchun tavsiya etilgan texnikalar qatoriga quyidagilar kiradi: "Klaster", "Brain Storming", "Cinquain", "Jigsaw", "Insert".

Keling, ushbu samarali innovatsion texnologiyalarni batafsil ko'rib chiqaylik: Didaktik sinquain Crapsi cinvain bilan chambarchas bog'liq. Bu boshlang'ich ma'lumotlarni olish uchun, chet tilida media resurslari, jumladan Junie B. Jones va PBS Kids tomonidan joriy etilgan va ommalashtirilgan norasmiy sinxronizatsiya hisoblanadi. Yoshlar va keksa shoirlar ham ifodali soddaligi uchun bu shaklni oladilar. Ushbu turdagi sinxronizatsiya retseptlari bo'g'inlar va stresslarga emas, balki so'zlar soniga ishora qiladi. Odatda birinchi qatorda bir so'zdan iborat sarlavha, she'r mavzusi; ikkinchi qator bu nomni ifodalovchi juft sifatlar; uchinchi qator - mavzu haqida ko'proq ma'lumot beruvchi uch so'zli ibora (ko'pincha uchta fe'l ro'yxati)); to'rtinchi qator bu mavzu bilan bog'liq his-tuyg'ularni tavsiflovchi to'rtta so'zdan iborat; beshinchi qator - birinchi qatordagi biror narsaga bir yoki boshqa so'zning sinonimi. Masalan; misol uchun:

Snow
Silent white
Dancing, falling, drifting
Covering everything with regard
Blanket

"Brain storming" usuli. Bu usul fikrlar, g'oyalar va suhbatlarni yozib olishning oddiy texnologiyasidir. Yozib olish tez, assotsiativ. Mavzu markazda. Birinchidan, so'z, fikr keladi. Fikrlar oqimi bor, ularning soni cheksiz, ularning barchasi sobit, talabalar ularni yuqori chapdan pastga va o'ngdan pastga tushirishni boshlaydilar. Usul bir kishining yoki bitta guruhning individual mahsulotidir. Shaxsiy imkoniyatlarni ifodalaydi, ijodiy qobiliyatlarning namoyon bo'lishi uchun joy yaratadi, foydalanish imkoniyatlari xilma-xildir: - materialni tizimlashtirishda, takrorlashda; - mavzu bilan ishlashda; - dars boshida takrorlanganda; - mavzuga kirish bilan; - materialni yig'ishda kerakli til materiallari; - nazorat ostida. Masalan: darning sanasi, mavsumi, haftasi, ish kunlari.

"Klaster" usuli. Bu usul aqliy faoliyatni rag'batlantiradi. Spontanlik har qanday tsenzuradan ozod qilindi. Bu materialni tashkil qilishning grafik usuli. Fikrlar to'planmaydi, balki "to'plangan", ya'ni ma'lum bir tartibda joylashtirilgan.

Compilation texnologiyasi: o'z-o'zidan aqlga kelgan so'zlarni yozib olish asosiy so'z atrofida yoziladi. Ular aylana va asosiy so'z bilan bog'langan. Har bir yangi so'z yangi yadro hosil qiladi, bu esa keyingi uyushmalarga sabab bo'ladi. Shu tarzda assotsiativ zanjirlar yaratiladi.

Biz o'rganishni yaxshilashi mumkin bo'lgan har qanday yangi texnologiyani qabul qildik. Yuqoridagi faktlardan biz ingliz tili o'qituvchilariga samarali og'zaki muloqot uchun innovatsion texnologiyalardan foydalanish bo'yicha takliflar beramiz. Sinf mashg'ulotining eng muhim xususiyati o'quvchilarga individual ma'nolarni olish va ikkinchi yoki chet tilida olgan har bir bilim sohasidan foydalanish uchun haqiqiy imkoniyatni taqdim etishdir. Ular har doim muloqot maqsadini yodda tutib, o'z bilimlarining moslashuvchan foydalanuvchilari bo'lish imkoniyatiga ega bo'lishlari va rag'batlantirishlari kerak. Til o'rganish vositasi sifatida sinfda innovatsion texnologiyalardan foydalanish juda ko'p afzalliklarga ega. Bu vazifalarni bajarishga turtki beradi. Va o'quvchilarga uzoq muddatli ta'sir ko'rsatishda yordam berishi mumkin. O'qituvchining roli o'qituvchining rovidan koordinatorga o'zgaradi. O'z-o'zidan mustaqil ta'lim metodikasi ingliz tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalar yordamida targ'ib qilinmoqda. Shunday qilib, bugungi kunda biz ko'rib chiqqan innovatsion texnologiyalar chet tillarini o'qitishni sezilarli darajada boyitadi va diversifikatsiya qiladi. Bir xildagi ish o'rniga aqlli ijodiy qidiruv keladi, davomida shaxsi yangi turini tashkil, faol va maqsadli, doimiy o'z-o'zini ta'lim va rivojlantirish qaratilgan. Xulosa qilib aytishimiz mumkinki, zamonaviy innovatsion texnologiyalar-bu inson tarbiyasi va o'z-o'zini tarbiyalashning asosiy samarali mexanizmi sifatida motivatsiyaga olib keladigan juda ko'p imkoniyatlardir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mullamaa, K. (2010). ICT in Language Learning--Benefits and Methodological Implications. *International education studies*, 3(1), 38-44.
2. Nunan, D., & Carter, R. (Eds.). (2001). *The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages*. Ernst Klett Sprachen.
3. Kunschak, C. (2004). *Language variation in foreign language teaching: On the road to communicative competence*. Lang.
4. Yang, W., & Fang, F. (2008). Optimization of Multimedia English Teaching in Context Creation. *International Education Studies*, 1(4), 136-142. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1065458>
5. Kakhorova Tursinoy, & Abdukhalimova Sarvinozkhon. (2023). "METHODODOLOGY OF INTERACTIVE DIDACTIC MATERIALS IN TEACHING ENGLISH DURING MEDICAL EDUCATION". *Involta Scientific Journal*, 2(2), 36-40. Retrieved from <https://www.involta.uz/index.php/iv/article/view/432>